

पौर आत्रेयः। अश्विनौ। अनुष्टुप्।

यदद्य स्थः परावति यदर्वावत्यश्विना। यद्वा पुरु पुरुभुजा यदन्तरिक्ष आ गतम्॥ ५.०७३.०१

अश्विना- हे अश्विनौ प्राणेशनशक्तिभूतौ। यत्- यदि। अद्य- इदानीम्। परावति- दूरे नभसि।

स्थः- भवथः। यत्- यदि। अर्वावति- सन्निकृष्टे भूदेशे। स्थः- भवथः। यत्- यदि। अन्तरिक्षे

स्थः। यद्वा- अथवा। पुरु- बहुदेशेषु स्थः। तस्मात् सर्वस्मात्। आ गतम्- आगच्छतम्॥१॥

इह त्या पुरुभूतमा पुरु दंसांसि बिभ्रता। वरस्या याम्यध्रिगू हुवे तुविष्टमा भुजे॥ ५.०७३.०२

इह- अत्र। त्या- तौ। पुरुभूतमा- अतिशयेन बहुभावनास्थौ। पुरु- प्रभूतानि। दंसांसि- दर्शनानि।

बिभ्रता- धारयन्तौ। वरस्या- वरणीयौ। यामि- प्रपन्नोस्मि। अध्रिगू- अधृतगमनौ। तुविष्टमा-

अतिशयेन बहुरूपौ। भुजे- भोगाय। हुवे- आह्वये॥२॥

ईर्मान्यद्वपुषे वपुश्चक्रं रथस्य येमथुः। पर्यन्या नाहुषा युगा म्हा रजांसि दीयथः॥ ५.०७३.०३

ईर्मा- प्रेरकस्य। वपुषे- शोभायै। अन्यत्- एकम्। वपुः- तेजोवत्। चक्रम्। रथस्य। येमथुः-

नियमितवन्तौ। अन्या- इतरं चक्रम्। नाहुषा युगा- मनुष्यकालान्। म्हा- महिम्ना। रजांसि-

लोकान्। दीयथः- गच्छथः। एकं दिव्यायैकं मानुषायेति भावः॥३॥

तदू षु वामेना कृतं विश्वा यद्वामनु ष्वै। नाना जातावरपसा समस्मे बन्धुमेयथुः॥ ५.०७३.०४

विश्वा- व्याप्तौ। यत्- येन। अनु ष्वे- अनुस्तौमि। एना- तेनानेन। सु- सुष्ठु। वाम्- युवाभ्याम्।

कृतम्- कर्म रचितं भवति। नाना जातौ- बहुधोत्पन्नौ। अरेपसा- अदोषौ। अस्मे- अस्मभ्यम्।

बन्धुम्। सम्- सम्यक्। आ- समन्तात्। ईयथुः- गमयथः॥४॥

आ यद्वा सूर्या रथं तिष्ठद्रघुष्यदं सदा। परि वामरुषा वयौ घृणा वरन्त आतपः॥ ५.०७३.०५

यत्- यदा । सदा- सर्वदा । वाम्- युवयोः । रघुष्यदम्- अनायासगमनम् । रथम्- लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकभूतं वाहनम् । सूर्या- उषाः । आ तिष्ठति- आस्थितवती । तदा । वाम्- युवाम् । अरुषाः- रोचमानाः । घृणा- दीप्ताः । वयः- गतिशीलाः । आतपः- तापयित्र्यो दीप्तयः । परि वरन्ते- परितो वृण्वन्ति । अश्विनौ प्राणेशनशक्तिप्रतीकौ । उषा विद्या । अश्विनौ पूरकरेचकभूतौ । उषा हि कुम्भकभूता विद्या ॥५॥

युवोरत्रिंशिकेतति नरा सुम्नेन चेतसा । धर्मं यद्वामरेपसं नासत्यास्ना भुरण्यति ॥ ५.०७३.०६
सुम्नेन- सुखेन । चेतसा- चित्तेन । युवोः- युवाम् । नरा- नेतारौ । अत्रिः- अग्न्युपासकः । चिकेतति- बुद्धयति । वाम्- युवयोः । अरेपसम्- अदोषम् । धर्मम् । नासत्या- हे सत्यस्वरूपावश्विनौ । आस्ना- आस्येन मन्त्रेणेति भावः । भुरण्यति- प्राप्नोति ॥६॥

उग्रो वाँ ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद्वा दंसोभिरश्विनात्रिर्नराववर्तति ॥ ५.०७३.०७
यत्- यदा । नरौ- हे नेतारौ । वाम्- युवाम् । अश्विनौ- प्राणेशनशक्तिभूतौ । दंसोभिः- दशनैः । अत्रिः- ऋषिः । आववर्तति- आवर्तयति तदा । उग्रः- उद्गूर्णः । वाम्- युवयोः । ककुहः- उच्छ्रितः । ययिः- गन्ता । संतनिः- सन्ततगमनो रथः । यामेषु- मार्गेषु । शृण्वे- श्रूयते ॥७॥

मध्वं ऊ षु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत्समुद्राति पर्षथः पक्वाः पृक्षो भरन्त वाम् ॥ ५.०७३.०८
मधूयुवा- माधुर्यमिश्रकौ । रुद्रा- द्रवन्तौ । मध्वः- माधुर्यम् । पिपुषी- प्याययती सद्भावना । सिषक्ति- सेवते । समुद्रा- विषयवासनामयं चित्तसमुद्रम् । अति पर्षथः- अतिपारयथः । वाम्- युवयोः । पक्वाः- पक्वानि । पृक्षः- हव्यानि । भरन्त- यजमाना भरन्ते ॥८॥

सत्यमिद्धा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन्यामहृतमा यामन्ना मृळयत्तमा ॥ ५.०७३.०९

अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ । युवाम् । मयोभुवा- आनन्दकरौ । इति । सत्यम्- सत्यमेव । आहुः-
अब्रुवन् । ता- तौ । यामन्- मार्गे । यामहूतमा- मार्गे साहाय्यायाहूतौ । यामन्- मार्गे । आ-
आभिमुख्येन । मृळयत्तमा- अतिशयानन्दकरौ ॥९॥

इमा ब्रह्माणि वर्धनाश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथौ इवावोचाम बृहन्नमः ॥ ५.०७३.१०

या- यान् । रथानिव । तक्षाम- तनूकुर्मः । इमा- त एते । ब्रह्माणि- मन्त्राः । वर्धना- वर्धमानाः ।
अश्विभ्याम्- प्राणेशनशक्तिभूताभ्याम् । शंतमा- शङ्कराः । सन्तु- भवन्तु । बृहत्- महत् । नमः-
वन्दनम् । अवोचाम- वदामः ॥१०॥

७४ पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निचृत् ।

कूष्ठो देवावश्विनाद्या दिवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति ॥ ५.०७४.०१

मनावसू- मननसम्पद्वन्तौ । अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ । अद्य- इदानीम् । देवौ- द्योतनशीलौ ।
दिवः- नभस आगत्य । कूष्ठः- भूमौ स्थितौ । वृषण्वसू- सम्पद्वर्षकौ । तत् । श्रवथः- शृणुथः ।
अत्रिः- अग्न्युपासकः । वाम्- युवाम् । आ विवासति- परिचरति ॥१॥

कुह त्या कुह नु श्रुता दिवि देवा नासत्या ।

कस्मिन्ना यतथो जने को वा नदीनां सचा ॥ ५.०७४.०२

कुह- क्व । त्या- तौ । कुह- क्व । श्रुता- श्रुतौ । दिवि- नभसि चित्ताकाशे वा । देवा- द्योतकौ ।
नासत्या- सत्यस्वरूपावश्विनौ । कस्मिन् । जने । यतथः- यत्नं कुरुथः । कः । वाम्- युवयोः ।
नदीनाम्- अपां मूलशक्तिधाराणाम् । सचा- सह भवति ॥२॥

कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम् ।

कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये ॥ ५.०७४.०३

कम् । याथः । कम् । गच्छथः- सरथः । कम् । अच्छा- अभिलक्ष्य । रथम् । युञ्जथे- योजयथः ।
कस्य । ब्रह्माणि- मन्त्रान् । रण्यथः- रमयथः । वयम् । वाम्- युवयोः । इष्टये- सदेष्टणायै । उश्मसि-
कामयामहे ॥३॥

पौरं चिच्छुदप्रुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ॥ ५.०७४.०४
पौर- पूरकौ । पौरम्- पूरकम् । द्रुहस्पदे- मृगयायां निर्गमनाय गर्जन्तम् । सिंहमिव स्थितं मेघम् ।
उदप्रुतम्- उदकप्लुतं मेघम् । गृभीततातये- गृहीतयज्ञसन्तानाय । पौराय- पूरकाय । जिन्वथः-
प्रेरयथः ॥४॥

प्र च्यवानाज्जुजुरुषौ वव्रिमत्कं न मुञ्चथः ।
युवा यदीं कृथः पुनरा काममृण्वे वध्वः ॥ ५.०७४.०५
च्यवानात्- कम्पमानात् । जुजुरुषः- जीर्णात् । वव्रिम्- हेयं पुराणं रूपम् । अत्कम्- कवचम् । न-
इव । मुञ्चथः- विमोचयथः । यदि- यदा । पुनः । युवा- तरुणम् । कृथः- अकुरुतम् । तदा । वध्वः-
तत्पत्न्याः । कामम् । आ ऋण्वे- प्राप्तवान् ॥५॥

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां संदृशि श्रिये ।
नूश्रुतं म आ गतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ ५.०७४.०६
इह- अत्र देवयजनदेशे । वाम्- युवयोः । हि- खलु । स्तोता । अस्ति- भवति । श्रिये- श्रेयसे ।
वाम्- युवयोः । संदृशि- संदृशनि । स्मसि- भवेम । वाजिनीवसू- सम्पद्वन्तौ । मे- मम स्तुतिं ।
श्रुतम्- श्रुत्वा । नु- क्षिप्रम् । अवोभिः- रक्षाभिः । आ गतम्- आगच्छतम् ॥६॥

को वामिद्य पुरूणामा वन्ने मर्त्यानाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ ५.०७४.०७
पुरूणाम्- बहूनाम् । मर्त्यानाम्- मनुष्याणां मध्ये । कः । विप्रः- मेधावी । विप्रवाहसा-
मेधाविधारकौ । यज्ञैः- मखैः । वाजिनीवसू- सम्पद्वन्तौ । वाम्- युवाम् । अद्य- इदानीम् । कः ।
वन्ने- सम्भजते ॥७॥

आ वां रथो रथानां येष्ठो यात्वश्विना। पुरू चिदस्मयुस्तिर आङ्गूषो मर्त्येष्वाम् ॥ ५.०७४.०८

वाम्- युवयोः। रथः। रथानां येष्ठः- रथानां मध्ये अतिशयगतिः। अश्विना- हे अश्विनौ। आ यातु-
आगच्छतु। अस्मयुः- अस्मत्कामः। आङ्गूषः- मन्त्रमयः। मर्त्येषु- मनुष्येषु। पुरू- बहुशत्रून्।
तिरः- तिरस्करोति ॥८॥

शमू षु वां मधूयुवास्माकमस्तु चर्कृतिः। अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ॥ ५.०७४.०९

मधूयुवा- हे मधुरौ। अस्माकम्- नः। चर्कृतिः- कर्म। सु- सुष्ठु। शमु- शान्तिकरम्। वाम्-
युवयोः। अस्तु- भवतु। अर्वाचीना- अस्मदभिमुखौ। विचेतसा- विशेषचित्तवन्तौ। विभिः-
प्राणाश्वैः। श्येनेव- श्येनाविव। दीयतम्- आगच्छतम् ॥९॥

अश्विना यद्ध कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम्। वस्वीरू षु वां भुजः पृच्छन्ति सु वां पृचः ॥ ५.०७४.१०

अश्विना- हे अश्विनौ। कर्हिचित्- कुत्रापि स्थितौ। इमम्- एतत्। हवम्- आह्वानम्। श्रूयाताम्-
शृणुतम्। पृचः- स्तोतारः। वाम्- युवयोः। वस्वीर्भुजः- दिव्यभोगान्। सु- सुष्ठु। पृचन्ति-
सम्पर्चयन्ति ॥१०॥